

Doprinos obitelji Schwendemann u izgradnji urbanog identiteta Slavenskoga Broda

---

Brekalo, Miljenko; Stipić, Ivan

Source / Izvornik: **Godišnjak Njemačke zajednice - DG Jahrbuch, 2020, 27, 87 - 102**

Conference paper / Rad u zborniku

Publication status / Verzija rada: **Accepted version / Završna verzija rukopisa prihvaćena za objavljivanje (postprint)**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:262:385054>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-22**

Repository / Repozitorij:

repository.unisb.hr - The digital repository is a digital collection of works by the University of Slavenski Brod.

*Ivan Stipić, prof.; viši knjižničar,
doktorand na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu
Prof. ddr. sc. Miljenko Brekalo,
Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, Područni centar Osijek
stipic1971@gmail.com - miljenko.brekalo@pilar.hr*

DOPRINOS OBITELJI SCHWENDEMANN U IZGRADNJI URBANOG IDENTITETA SLAVONSKOGA BRODA

Apstrakt

Brodsko obitelj Schwendemann odigrala je važnu ulogu u urbanom razvoju Slavanskog Broda. U radu su, na osnovi dostupne literature i arhivskog gradiva, prikazani život, djelovanje i utjecaj na očuvanje broskog urbanog identiteta njezina dva najistaknutija člana, Karla (Dragutina) Schwendemanna (1882.-1969.) i Stribora Schwendemanna (1942.). Prikazana je karijera Dragutina Schwendemanna, zlatara, gravera i draguljara, slikara amatera, a potom i njegov aktivni društveni, kulturni, športski i dobrotvorni rad. U drugom dijelu je prikazana i karijera Stribora Schwendemanna, politologa i diplomate te njegov donatorski rad kao i veliki publicistički autorski opus tematski određen građanskom i urbanom prošlošću Slavanskog Broda.

*Ključne riječi: **Karlo (Dragutin) Schwendemann, Stribor Schwendemann, Slavanski Brod, urbani identitet, politika, kultura***

1. Vrijeme utemeljenja – uvodna napomena

Duga povijest naselja na lijevoj obali Save podno Dilja na području današnjeg Slavenskog Broda i relativno dug povijesni kontinuitet nastanjenja njegova područja ne baštini i dužu urbanu povijest mjesta. Poradi loših životnih uvjeta i vojne važnosti koja mu je kasnije pripisivana Brod na Savi nije imao mogućnost ranog razvoja trgovine i obrtništva. No, regulacija Save, dolazak željeznice u grad, izgradnja mosta, slabljenje njegove strateške vojne uloge, proglašenje grada slobodnim (1871.) i dozvola naseljavanja strancima kao početni čin „vremena utemeljenja“¹ njegova urbaniteta u drugoj polovici 19. stoljeća gradu otvara nove perspektive. Porast stanovništva, nagli razvoj trgovine i obrtništva i porast broja doseljenika generirao je veliki građevinski zamah, razvoj školstva, stvaranje obrtničkih cehova, građanskih udruga i ustaljenih oblika građanskog ponašanja. Vrijeme utemeljenja i brodskog urbaniteta u građanskom smislu njegova značenja, kojemu su posebno pridonijeli doseljenici svojim donesenim znanjima i vještinama u Brodu na Savi/Slavenskom Brodu (dalje: Brod/Slavenski Brod), traje osamdesetak godina i završava 1945. utemeljenjem nove države SNRJ. Progoni i likvidacije neistomišljenika, smanjenje prostora slobode, konfiskacija, nacionalizacija, a napose kolektivizacija i tzv. planska privreda zaustavljaju procese urbanog razvoja grada kontrolom, više-manje, svakog oblika političkog i društvenog života sve do raspada bivše SFRJ.

Novo doba u razvoju grada nastupa osamostaljenjem Republike Hrvatske. Promjene u ekonomskoj, političkoj i društvenoj organizaciji života njezinog stanovništva generirale su, zadnjih tridesetak godina, nove oblike urbanog razvoja grada. Značajnija promjena dogodila se i u izučavanju, pisanju i

---

¹ Pohrvaćeni njemački termin za predmetno razdoblje u povijesti Slav. Broda koji u svojim radovima koristi Stribor Schwendemann.

prezentiranju vlastite prošlosti i njezine valorizacije s obzirom na njezine dosege, vrijednosti i važnost za identitetsku odrednicu mjesta u nacionalnom i globalnom okružju.

Identitetsku prošlost grada i njegovu prepoznatljivost u širem kontekstu određuju i važnije obitelji i/ili pojedinci, pregaoci iz njegove dalje ili bliže povijesti. Među njima je i obitelj Schwendemann sa svoja dva najznačajnija člana, Dragutinom (Karlom) Schwendemannom (dalje: Dragutin) i Striborom Schwendemannom (Uzelcem) (dalje: Stribor Schwendemann). Dragutin je odigrao značajnu ulogu u urbanom razvoju grada u prvoj polovici dvadesetog stoljeća, a njegov unuk Stribor preuzeo je tu ulogu u razvoju grada zadnja tri desetljeća.

O Dragutinu i Striboru Schwendemannu, s obzirom na njihov značaj za lokalnu, ali i širu zajednicu, malo se zna. Prilog o životu i radu Dragutina Schwendemanna nalazimo u prigodnom tekstu kataloga izložbe „Zavičajnici: malo spominjani, prešućivani i zaboravljeni“,² a manje priloge nalazimo i u monografskim izdanjima o brodskoj likovnosti,³ lokalnoj povijesti⁴ i urbanizmu⁵ te u brodskom tisku.⁶ O Striboru Schwendemannu podatke nalazimo u publikacijama kojima je sam autor, tiskanim ogledima o njegovom publicističkom radu⁷ i u „Leksikonu brodskih pisaca“.⁸

---

² Uzelac Schwendemann, Stribor, Ljubičić-Mitrović, Danijela. Zavičajnici: malo spominjani, prešućivani i zaboravljeni: Dragutin Schwendemann, katalog izložbe. Slavonski Brod: Muzej Brodskog Posavlja, 2005.

³ Schneider, Darko. Slikarstvo i kiparstvo 19. i 20. stoljeća u Brodu. Slavonski brod: Muzej Brodskog Posavlja, 2009.; Dimitrović, Desiderij. Pregled likovnog amaterizma Broda, I. i II. dio. Slavonski Brod: Književno likovno društvo "Berislavić", 1996., 2012.

⁴ Ščrbašić, Josip. Mjestopisi brodskog Posavlja. Slavonski Brod : Brodska riječ, 2008.

⁵ Uzelac Schwendemann, Stribor. Glavni gradski trg u Slavonskom Brodu. Zagreb : Impress ; Slavonski Brod : Publicum : Gradsko poglavarstvo, 2005.

⁶ Uzelac Schwendemann, Stribor. „Dragutin Schwendemann umjetnik u zlatarskom obrtu i obrtnik u slikarskoj umjetnosti: Hommage uz 125. godišnjicu rođenja“, *Brodski Trag*, 4-5, 2(2007): 1., 9-12.

⁷ Ivan Jelić, Tea Rimay Benčić, Željka Čorak, Miroslav S. Mađer, Milo Nardelli, Vladimir Rem, Veljko Lukić i dr.

Ovaj rad predstaviti će neke nove, iako male i po značenju skromne podatke, koji bi trebali poslužiti boljem razumijevanju slavonskobrodskog urbanog identiteta kroz prizmu jedne građanske obitelji. U radu će se prikazati, na osnovi dostupne literature i tiska s posebnim naglaskom na bogate fondove arhivskog gradiva pohranjenog u Državnom arhivu u Slavonskom Brodu, Muzeju Brodskog Posavlja i u privatnom vlasništvu Stribora Schwendemanna, kratka povijesna geneza Obitelji Schwendemann i rekonstruirat će se društveni i identitetski profil Dragutina i Stribora Schwendemanna.

2. Obitelj Schwendemann – geneza

Najstariji podatak o podrijetlu obitelji Schwendemann vodi nas u njemačku pokrajinu Pfalz, u mjesto Westhofen, u kojemu se 1754. rodio Conrad Hütter, čukundjed Dragutina Schwendemanna. Osiromašena obitelj seli Dunavom iz Ulma u Bačku gdje se pridružuje brojnoj „švapskoj“ koloniji. Conradova kći Barbara Hütter i njezin suprug Friedrich Riemann⁹ dobivaju petero djece među kojima i sina Andreasa Reimanna (Torschau /Savino Selo/, 1817.) Dragutinovog djeda. Andreasova kći Veronika (Bač, 1852.) majka je Dragutina kojega je rodila u braku s Lorenzom Schwendemannom u Hanfhausenu (Odžaci). Schwendemanni 1890. sele u Brod.¹⁰ Godine 1910.

---

⁸ Stipić, Ivan; Grubanović, Mirna; Mataić Agičić, Darija. Leksikon brodskih pisaca. Slavonski Brod: Gradska knjižnica Slavonski Brod; Zagreb: Društvo hrvatskih književnika, 2016., str. 305-306.

⁹ Za Friedricha Reimanna iz Primasensa udao ju je otac Conrad još u Njemačkoj 1780. Barbara je Friedrichu rodila petero djece: Sussanne (1804.), Friedricha (1806.), Katrine (1808.) i blizance Andreasa i Franza (1817.)

¹⁰ Uzelac Schwendemann, Stribor, Ljubičić-Mitrović, Danijela. Zavičajnici: malo spominjani, prešućivani i zaboravljeni: Dragutin Schwendemann, 5.-6. ; Uzelac Schwendemann, Stribor. Tragovi posred puta (2) ili doumci gorčine. Slavonski Brod : vlast. nakl., 2019., str. 150. -152. ; Uzelac Schwendemann, Stribor. Dragutin Schwendemann umjetnik u zlatarskom obrtu i obrtnik u slikarskoj umjetnosti: Hommage uz 125. godišnjicu rođenja, 9-12.

Dragutin Schwendemann ženi Josefinu Teufel rođenu u Brodu na Savi 1889. u bogatoj brodskoj mesarskoj obitelji Teufel. Imali su troje djece: blizance Ellu i Karla (1911.) i Teodoru Bebu (1919.).¹¹ Teodora Beba Schwendemann u braku s Miroslavom Uzelcem (1911.) ima dvoje djece: Veru (1945.) i Stribora (1942.). Stribor Uzelac naknadno mijenja prezime u Schwendemann i tako postaje zadnji odvjetak obitelji Schwendemann u Slavonskom Brodu.

3. Dragutin (Karlo) Schwendemann

Dragutin se rodio u Ođacima 1882. godine. U Brodu je završio Višu pučku školu. Njegov rano prepoznati crtački talent ostaje privremeno bez mogućnosti daljnjeg usavršavanja. Na inzistiranje roditelja izučio je zlatarski zanat u Brodu. Uz rad u radionici aktivno prati renoviranje brodske crkve sv. Trojstva gdje, uz dopuštenje prisutnih slikara, uči precrtavanje predložaka slika tehnikom uvećavanja mrežom četverokuta. Koristeći naučeno, na brodskim nedjeljnim sajmovima vrlo umješno uvećava krejonom male i loše fotografije tzv. Schnell fotografa. Narudžbe za crtanje dobiva i izvan sajma što mu donosi i prvu ozbiljniju zaradu od koje kupuje štafelaj i boje. 1899. kao izučeni zlatar iskoristio je odlazak na očevu sahranu u Budimpeštu kako bi tamo ostao i kod zlatara M. Saltzera naučio najkompleksnije poslove u obradi zlata. Njegov talent za crtanje minijaturnih predložaka za izradu nakita prepoznao je Grünwald, vlasnik poznate Budimpeštanske radionice. Prelaskom u njegovu radionicu, po želji vlasnika i narudžbi “Mađarske državne lutrije”, izrađuje secesijski dijamantni kolijer u platini rastavljiv na dijelove koji daju par naušnica, broš i narukvicu.

Vojni rok služi u Subotici (1902. - 1904.) gdje koristi slobodna popodneva za pohađanje “Vojno umjetničko tehničke škole” nakon čega odlazi u Beč i

---

¹¹ Uzelac Schwendemann, Stribor. Tragovi posred puta (2) ili doumci gorčine, str. 177-178.

zapošljava se u velikoj zlatarskoj radionici Ignaca Gerstmanna. Na izložbi bečkih zlatara „Werkstätten Austelungu“ 1905. godine nagrađen je zlatnom medaljom za izložen prsten iz četiri dijela.¹² Nagrađeni i afirmirani „Crovota“ izaziva zavist kolega koji mu na razne načine pokušavaju zagorčati život. Pod pritiskom prelazi u radionicu “Pekarek & Weiss” gdje je pak izrada minijaturnih predložaka rezervirana samo za afirmirane akademske slikare. Nezadovoljan, odlazi u ožujku 1905. u München, tadašnju slikarsku europsku Meku, i zapošljava se u maloj zlatarskoj tvornici u ulici Leopold Strasse. Novostečeno poznanstvo s Albertom Knabom, afirmiranim Münchenskim slikarom i njegovim krugom, rezultiralo je odlukom Dragutina Schwendemanna o napuštanju zlatarskog obrta i potpunoj posveti slikarstvu. Pouka u slikarstvu kod Knaba pretvorila se u tragični nesporazum. Knab, kao pripadnik internacionale duha i pokreta kreativnog odbacivanja preidealističkih i preestetiziranih konvencija stare generacije nije našao razumijevanja za akademski realizam Schwendemanna, slikara intimno vjernog idealima točnog reproduciranja oblika. Tromjesečni boravak u ateljeu, neugoda, niti jedna prodana slika i potrošena ušteđevina primorali su ga na povrat zlatarskom obrtu.¹³

Kratki povratak 1905. u zlatarsku radnju Ignaca Gerstmanna u Beč prekinut je poradi odlaska u Brod kako bi pomogao bratu Franzu, uraru i zlataru, u njegovoj radnji. Zavičajnost Broda dobio je 1910. godine.¹⁴ Iste godine oženio je Josefínu Teufel, kći imućnog brodskog mesara, pekara i gostioničara Johana Teufela. Njihove zaruke popratio je čestitkom i lokalni

---

¹² Prsten je danas u vlasništvu Muzeja Brodskog Posavlja i bio je dio postava njegove izložbe: Zavičajnici: malo spominjani, prešućivani i zaboravljeni: Dragutin Schwendemann

¹³ Uzelac Schwendemann, Stribor. Dragutin Schwendemann umjetnik u zlatarskom obrtu i obrtnik u slikarskoj umjetnosti, 10.

¹⁴ MBP KPZ-1211 „Knjiga zapisnika sjednica Gradskog zastupstva“ u Brodu, 1910. – 1915., str. 82. (19. travanj 1910.)

tisak.¹⁵ U prvom svjetskom ratu ratuje gotovo pet godina. Iz rata se vraća u Brod kao gubitnik i mijenja (pohrvaćuje) ime Karlo u Dragutin. U Brodu kupuje kuću na glavnom gradskom trgu¹⁶ i nastavlja rad u obrtničkoj radnji.¹⁷ Bez prave konkurencije u gradu zlatarski i draguljarski obrt dovodi do savršenstva i kao obrtnik „borac za ljepotu“ on je „rodonačelnik brodskog 'Gesamtkunsta' – obrtničke tradicije u estetskoj funkciji.“¹⁸

Kao reprezentativni pripadnik brodske građanštine, uz mukotrpan obrtnički rad i slikanje koje nikada nije napustio, značajno je angažiran u športskom, društvenom, kulturnom životu grada. Nekada aktivni športša Dragutin Schwendemann

je još 1905. za vrijeme odmora u Brodu aktivno učestvovao u nastojanjima osnivanja organizacije 'Hrvatski sokol', a po povratku u Brod od 1906. jedan je od njegovih najagilnijih članova (...) stigao je biti i utemeljitelj i član uprave Brodskog športskog kluba 'Marsonija' (1923.)¹⁹

1934. godine, odmah po osnutku Aero-kluba Kraljevine Jugoslavije „Naša krila“ u Brodu na Savi, postaje njegov redovni i pomažući član.²⁰ Utemeljitelj je i višegodišnji predsjednik Brodskog šahovskog kluba,²¹ član Hrvatskog šahovskog saveza i Glavnog upravnog odbora Jugoslavenskog šahovskog

---

¹⁵ „Zaruke“, *Posavska Hrvatska* (Brod na Savi), 23.7.1910., 2

¹⁶ HR-DASB-379, kut. 3. Kupo-prodajni ugovor između Pere Perina i Dragutina i Jozefine Schwendemann od 22. svibnja 1918.

¹⁷ Uzelac Schwendemann, Stribor. „Moj deda Dragutin“. *Brodski trag*, 2, 1(2006): 2.

¹⁸ Uzelac Schwendemann, Stribor. Dragutin Schwendemann umjetnik u zlatarskom obrtu i obrtnik u slikarskoj umjetnosti, 10.

¹⁹ Uzelac Schwendemann, Stribor. Dragutin Schwendemann umjetnik u zlatarskom obrtu i obrtnik u slikarskoj umjetnosti, 10.

²⁰ HR-DASB-379, kut. 3. Članska karta Aero-kluba Kraljevine Jugoslavije „Naša krila“, br. 146, god. 1935.

²¹ HR-DASB-379, kut. 3. Pravila udruženja „Brodski šahovski klub“ od 1. ožujka 1929. potpisana po predsjedniku Dragutinu Schwendemannu.; U istom fondu sačuvano je i više poziva na Odborske sjednice šahovskog kluba gdje se Schwendemann potpisuje kao pročelnik kao i nedatirani rukopisni popis članova šahovskog kluba s imenima 26 članova. ; „Nova uprava Brodskog šahovskog kluba“, *Brodsko Tribuna* (Brod na Savi), 22.11.1930., 7 ; „Brodski šahovski klub u Sl. Brodu“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 4.3.1939, 2

saveza.²² Član je Hrvatskog planinarskog društva – Podružnica „Dilj-Gora“ Slavonski Brod od 1936. godine²³ i predsjednik njegovog nadzornog odbora od 1939. godine,²⁴ član i predsjednik Foto kluba u Brodu na Savi,²⁵ član Sindikalno fiskulturnog društva „Crvena Zvijezda“ Slav. Brod i Fiskulturnog saveza Hrvatske.²⁶ Počasni je član HPD-a “Davor” i brodskog Dobrovoljnog vatrogasnog društva.²⁷

Član je Hrvatskog filatelističkog društva u Slav. Brodu i njegov osam puta birani potpredsjednik.²⁸ Respektabilni je član i Numizmatičkog društva u Brodu i Zagrebu.²⁹ Inicijator je osnivanja Gradskog muzeja, njegov donator i član Muzejskog društva Slav. Brod.³⁰ Jedan je od utemeljitelja brodskog “Rotary kluba” 1935. godine,³¹ utemeljitelj i najveći pojedinačni donator Hrvatskog kulturnog društva „Berislavić“ 1942.³² Osnivač je, redovni član i

---

²² HR-DASB-379, kut. 3. Poziv na saveznu sjednicu prosljeđen od strane Hrvatskog šahovskog saveza od 12. prosinca 1939. ; „Šahovska smotra“, *Jutarnji list* (Zagreb), 11.8.1939., 11

²³ HR-DASB-379, kut. 3. Članska iskaznica Hrvatskog planinarskog društva u Zagrebu br. 155 iz 1936. god. ; HR-DASB-379, kut. 3. Članska iskaznica Hrvatskog planinarskog društva u Zagrebu br. 226 iz 1941. god.

²⁴ „Novi odbor planinarskog društva“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 15.4.1939., 4

²⁵ HR-DASB-379, kut. 3. Članska iskaznica Foto kluba u Brodu na Savi, br. 47.

²⁶ HR-DASB-379, kut. 3. Članska iskaznica Sindikalno fiskulturnog društva „Crvena Zvijezda“ Slav. Brod od 26. lipnja 1947. i Članska iskaznica Fiskulturnog saveza Hrvatske, Fiskulturnog društva Crvena Zvijezda Slavonski Brod, br. 435 od 1.3.1947.

²⁷ Uzelac Schwendemann, Stribor. Dragutin Schwendemann umjetnik u zlatarskom obrtu i obrtnik u slikarskoj umjetnosti, 10.

²⁸ HR-DASB-379, kut. 3. Iskaznica Filatelističkog saveza Hrvatske br. 200 od 15.10.1943. ; HR-DASB-379, kut. 3. Iskaznica Hrvatskog filatelističkog društva Brod na Savi br. 25 od 1.1.1948.

²⁹ HR-DASB-379, kut. 3. Članska iskaznica Numizmatičkog društva Zagreb s ovjerom za članarinu za 1961. god., od 1. siječnja 1963. ; Uzelac Schwendemann, Stribor. Dragutin Schwendemann umjetnik u zlatarskom obrtu i obrtnik u slikarskoj umjetnosti, 10.

³⁰ HR-DASB-379, kut. 3. Članska iskaznica Muzejskog društva Slav. Brod, br. 28

³¹ Uzelac Schwendemann, Stribor. Dragutin Schwendemann umjetnik u zlatarskom obrtu i obrtnik u slikarskoj umjetnosti, 11.

³² „Društvene vesti.“ *Prilozi za upoznavanje Broda i okolice*, 1, 1(1943): 91

darovatelj³³ „Hrvatskog radiše“. Član je Društva kućevlasnika i zemljoposjednika³⁴ i član podružnice Društva Crvenog križa Hrvatske.³⁵ Zabilježen je 1941. i kao podpredsjednik udruženja Lige protiv tuberkuloze u Slavonskom Brodu³⁶

Zamjenik je ravnateljstva Okružnog ureda za osiguranje radnika u Brodu na Savi.³⁷ Višegodišnji predsjednik Mjesne organizacije Saveza hrvatskih obrtnika u Slavonskom Brodu³⁸ i član središnjeg upravnog odbora Saveza hrvatskih obrtnika.³⁹ 1935. skupština Saveza Schwendemanna je „izabrala začasnim članom Saveza hrvatskih obrtnika, pa mu je čast u prilogu dostaviti Vam Povelju, kao vidljiv znak priznanja za Vaše zasluge.“⁴⁰ Vijećnik je Zanatske komore u Osijeku.⁴¹ Višegodišnji je član Mjesnog stručnog odbora Stručno produžne mješovite (šegrtske) škole grada Slavenskog Broda⁴² te

---

³³ HR-DASB-379, kut. 3. Članska iskaznica „Hrvatskog radiše“ broj 121 ; „Darovali su za zakladu pok. Petra M. Kvarternika“, *Posavska Hrvatska* (Brod na Savi), 29.11.1941., 3

³⁴ HR-DASB-379, kut. 3. Članska iskaznica Društva kućevlasnika i zemljoposjednika u Slav. Brodu, br. 44 od 1. srpnja 1936.

³⁵ HR-DASB-379, kut. 3. Članska iskaznica Društva Crvenog križa Hrvatske, br. 54347 od 15. studenog 1945.

³⁶ Gordana Slanček „Društva kroz povijest Slavenskog Broda“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 19. 2. 2010., 18

³⁷ HR-DASB-379, kut. 3. Dopis Okružnog ureda za osiguranje radnika u Brodu na Savi br. 6334/1927 od 16. rujna 1927.

³⁸ HR-DASB-379, kut. 3. Nekoliko pozivnica Mjesne organizacije Saveza hrvatskih obrtnika za odborske sjednice, skupštine društva i dr. (1932. - 1941.), pozivnica središnjeg upravnog odbora Saveza br. 5280/1938, od 25.11.1938. kojom se Schwendemann kooptira u Izvršni odbor „sa naročitom misijom, da učestvujete kod redakcije ugovora između Saveza hrv. Obrtnika i Znanstvene komore u Zagrebu, u vezi s kupnjom nekretnina i izgradnjom današnje 'Matice hrvatskih obrtnika'“

³⁹ HR-DASB-379, kut. 3. Poziv na sjednicu središnjeg i upravnog odbora Saveza hrvatskih obrtnika br.7420/1933 od 2.10.1933. ; Obavijest o ponovnom jednoglasnom izboru (XXXI. Glavna redovita skupština) za člana uprave Saveza br. 2935/1939., od 30.5.1939.

⁴⁰ HR-DASB-379, kut. 3. Dopis Saveza hrvatskih obrtnika br. 955/1935., od 12.6.1935.

⁴¹ HR-DASB-379, kut. 3. Obavijest Znanstvene komore u Osijeku br. 254/1-1936, od 9.4.1936.; Obavijest Znanstvene komore u Osijeku br. 1907-21, od 21.3.1941.

⁴² HR-DASB-379, kut. 3. Odluka Banske Vlasti Banovine Hrvatske br. 62061-40/VII od 30.1.1941. (Gradsko poglavarstva u Brodu na Savi)

nastavnik stručnog crtanja.⁴³ U istoj školi vodi vrhovni nadzor nad radom Đačkog društva „Ivan Meštrović“ kojemu je svrha

da kod svih svojih članova razvije društvenost, ljubav prema zanatu i ljubav prema svojem narodu i svojem jeziku (...) da članovi pokušavaju pisati lakše književne radove, pa da se time podigne u njima smisao za čitanje lijepe knjige.⁴⁴

Škola mu priređuje 22. svibnja 1942. svečano uručenje povelje kao „zakladatelju pred celim nastavničkim zborom i sabranim učenicima.“⁴⁵ U istom izvješću Schwendemann navodi da zakladu osniva „U spomen na prvu godišnjicu uzpostave Nezavisne Države Hrvatske“⁴⁶ Član je i zaklade „Hrvatske obrtne omladine“, a kao aktivan član i pomagač Matice hrvatske dobio je spomenicu o njenoj stogodišnjici 1942. godine.⁴⁷ Njegov dobrotvorni rad zabilježen je i na postavljenoj pločici zahvalnosti u brodskoj crkvi sv. Trojstva.

---

⁴³ Godišnji izvještaj : za školsku godinu 1935/36 : Stručno produžna mješovita (šegrtska) škola grada Slav. Broda u Slav. Brodu Slavonski Brod : Tiskara H. Schulmann, 1936., str. 5. ; Godišnji izvještaj : za školsku 1938-39 godinu : Stručno produžna mješovita (šegrtska)škola grada Slavanskog Broda u Slavonskom Brodu. Slavonski Brod : Knjigotiskara Vilim Buk, 1939., str. 4. i 7. ; Godišnji izvještaj : za školsku 1939-40 godinu : Stručno produžna mješovita (šegrtska) škola grada Slavanskog Broda u Slavonskom Brodu Slavonski Brod : Knjigotiskara Josip Pečvarac, 1940., str. 15. ; HR-DASB-379, kut. 3. Izbor za nastavnika potvrdila Kr. Banska uprava aktom br. 25. 564/1936. Vidi: Ivan Balen „Uredništvu 'Istine'“, Istina (Slavonski Brod), 13.2.1937, 3.

⁴⁴ Godišnji izvještaj : za školsku 1938-39 godinu : Stručno produžna mješovita (šegrtska)škola grada Slavanskog Broda u Slavonskom Brodu. Slavonski Brod : Knjigotiskara Vilim Buk, 1938., str. 14. – 15.

⁴⁵ Godišnji izvještaj : za školsku 1941.-42. i 1942.-43. god. : Stručno produžna mješovita(šegrtska) škola u Brodu na Savi Brod na Savi : Tiskara H. Šulman, 1943., str. 6.; vidi i: HR-DASB-379, kut. 3. Zapisnik sjednice Mjesnog-stručnog školskog odbora od 25.8.1943.

⁴⁶ Godišnji izvještaj : za školsku 1941.-42. i 1942.-43. god. : Stručno produžna mješovita(šegrtska) škola u Brodu na Savi Brod na Savi : Tiskara H. Šulman, 1943., str. 10. ; HR-DASB-379, kut. 3. Zapisnik sjednice Mjesnog-stručnog školskog odbora od 25. kolovoza 1943.

⁴⁷ HR-DASB-379, kut. 3. Popratno pismo Matice hrvatske iz Zagreba uz dodijeljenu Spomenicu od 17. srpnja 1942.

Kao obrtnik polučio je niz značajnijih priznanja. Tako su mu za zlatarsko umijeće, pored već navedene dobivene zlatne medalje sa izložbe bečkih zlatara 1905. godine, nagrađeni radovi

1911. godine na 'Svjetskoj izložbi modernog progresa' u Parizu, a na međunarodnoj izložbi 'Works of art' u Londonu, iste godine, dobitnik je Grand prix-a. Na velikoj Zanatnoj izložbi 'Saveza hrvatskih obrtnika' osvaja 1933. godine drugo mjesto i srebrnu plaketu za '...izloženo remek djelo majstorske vještine'⁴⁸

O Dragutinu Schwendemannu i njegovom slikarstvu kojeg je najviše volio držeći ga svojom osobnom privilegijom kustosica Muzeja Brodskog Posavlja Danijela Ljubičić Mitrović zapisala je

Odustajanjem od profesionalnoga slikarskog angažmana, Schwendemann nije odustao i od slikanja, (...) djelovanje uvelike premašuje granice amaterizma iako ih je profesionalizam kojem su težili na neki način limitirao.⁴⁹

U slikarstvu se Dragutin Schwendemann nije oslanjao samo na vlastiti talent. Završio je dvije dopisne slikarske škole: „Mal und Zeichen Unterricht G.M.B.H.“ iz Berlina,⁵⁰ i „Fernakademie Paul Linke“ iz Karlsruhea te je 1964. godine stekao i diplomu crtača i slikara osobito u figuralnim i dekorativnim motivima.⁵¹ Izloženi radovi na šest njegovih kolektivnih izložbi u Slavanskom Brodu: 1934., 1940., 1941., 1949., 1950. i 1957. i na jednoj

---

⁴⁸ Uzelac Schwendemann, Stribor, Ljubičić-Mitrović, Danijela. Zavičajnici: malo spominjani, prešućivani i zaboravljeni: Dragutin Schwendeman, 18. Sve navedene diplome i nagrade u vlasništvu su Muzeja Brodskog Posavlja po Ugovoru o darovanju od 15. rujna 2009. (broj nečitak, op. a.) u posjedu Stribora Schwendemanna, nisu inventarizirane

⁴⁹ Uzelac Schwendemann, Stribor, Ljubičić-Mitrović, Danijela. Zavičajnici: malo spominjani, prešućivani i zaboravljeni: Dragutin Schwendeman, 18.

⁵⁰ HR-DASB-379, kut. 3. Potvrda o pohađanoj školi Mal und Zeichen Unterricht G.M.B.H iz Berlina na ime Karl Schwendemann broj IV/794 od 18. studenog 1929. i više dopisnica iste ustanove od 1914. do 1929.

⁵¹ HR-DASB-379, kut. 3. Dopisi Frnakademie Paul Linke Dragutinu Schwendemannu od 16. studenog 1962. i 12. prosinca 1962. i izdana diploma - studentski broj 35 794 od 8. lipnja 1964.

samostalnoj 1937. nisu prošli bez medijskog odjeka.⁵² Oni i danas povremeno plijene pažnju kritike što je vidljivo i iz izložbenog postava izložbe postavljene 2019. u Samoboru (Ella Schwendemann s mačkom, 1915.)⁵³

Društven, kakav je bio, dućan i radnju pretvorio je u pravi neformalni građanski prostor u koji su rado navraćali na razgovor i druženje svi: od besposlenih ruskih emigranata,⁵⁴ profesora crtanja na brodskoj gimnaziji,⁵⁵ brodskih slikara,⁵⁶ ljudi od pera,⁵⁷ glazbenika⁵⁸ i političara,⁵⁹ preko muzealca Julija Hoffmanna do ostalih brodskih uglednika.⁶⁰ Sa židovskim rabinom Saulom Sternom i kantorom Isacom Mandel, često je provodio vrijeme uz šah. U svom stanu ratne 1941., ugrožavajući sebe i svoju obitelj, skriva prijatelje – tadašnjeg židovskog rabina dr. Weissberga i kantora Mandela. Zbog respektabilnog ugleda za vrijeme rata nitko ga ne dira, no njegov sin Karl ubijen je kao domobran negdje oko Bleiburga. Zeta mu, Stjepana Tropscha, ubijaju 1944. kao domobrana u Zemunu. Dragutinova kći Ella, poginula je u brodskom zatvoru prilikom savezničkog bombardiranja 1945.⁶¹ U Jugoslavenskom koncentracijskom logoru za Nijemce Krndija, 1946. umire njegov brat Franz, a njegova supruga Julija u logoru iste namjene u

---

⁵² „Kolektivna izložba“, *Posavska Hrvatska* (Slavonski Brod), 8.2.1941., 3

⁵³ Mačka u hrvatskoj likovnoj umjetnosti : Galerije Prica, Samobor, 18. 10. - 24. 11. 2019., katalog izložbe. Samobor: Galerija Prica, 2019., (katalog nije numeriran, ilustracija br. 88)

⁵⁴ Antipov, Kolesnikov, Kamburov, Asovov,...

⁵⁵ Cindrić, Domac, Miše, Globočnik, Tomić i Štetić

⁵⁶ Gruber, Muravić. Tomerlin i Bužan

⁵⁷ Hirtz Maraković, Belan, Rubić i Koprivčević

⁵⁸ Modrijan, Pokas, Glücksmann, Fuchs, Majevska i Stopić

⁵⁹ Vrkljan, Markotić, Prebeg, Duffek, Marbach i Vrgoč

⁶⁰ Gospodarstvenik Zvonko Benčević sa suprugom Zdenkom, dr. Zora Klas, novinar Tomislav Mesić, tiskar Vilim Buck i dr.

⁶¹ Geiger, Vladimir. "Žrtvoslov Nijemaca Slavanskog Broda i Brodskog Posavlja. Drugi svjetski rat i poraće." *Scrinia Slavonica*, 8, 1(2008): 447., 451.

Knječanima.⁶² I ostali članovi njegove obitelji (Schwendemann, Mazourek i Teufel) stradavaju kao pripadnici njemačke nacionalne manjine.⁶³

Ulaskom partizanskih jedinica u Slavonski Brod 21. travnja 1945. Dragutin, starac od šezdeset četiri godine, unatoč priznatoj mu suradnji za NOB,⁶⁴ osuđen je i proglašen, zbog nelegalnog prometa zlatom, ratnim profiterom.⁶⁵ U Žalbi Kotarskom Narodnom sudu Slavonski Brod objašnjava svu apsurdnost krivnje koja mu se stavlja na teret:

Ja sam se tokom pretese branio kao i sada u žalbi, da nisam znao, da je promet sa valutom i devizama zabranjen (...) A kako će mi biti poznato to rješenje od 4.IV.1945. kad je grad Brod u to doba bio u vlasti okupatora, a poslije oslobodjenja Broda od okupatora na 21.IV.1945. nije nitko u Brodu mogao doći do novine, a kamoli do naredaba savezne vlade.⁶⁶

Žalba nije usvojena nego je drugostupanjskom presudom istog suda u potpunosti odbijena, a prihvaćena je žalba javnog tužioca i poništeno rješenje prvostupanjskog suda te mu je izrečena zatvorska kazna od 9 mjeseci i novčana kazna od 100.000 din., kazna koja u naravi prelazi vrijednost

---

⁶² Geiger, Vladimir. Logor Krndija: 1945.-1946. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 2008., str. 426., 437. i 440.

⁶³ Beus Richembergh, Goran. Nijemci, Austrijanci i Hrvati I. : Prilozi za povijest njemačko – austrijske nacionalne manjine u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Zagreb, Sarajevo: Synopsis, 2010. str. 208. ; Geiger, Vladimir. "Žrtvoslov Nijemaca Slavenskog Broda i Brodskog Posavlja. Drugi svjetski rat i poraće.": 447-448., 450-451.

⁶⁴ HR-DASB-379, kut. 3. Rješenje Komisije za utvrđivanje radnog staža i posebnog staža br. 08-26-291/1960, od 1.7.1960. priznat mu je rad za NOB u trajanju od 1.1.1943. do 15.5.1945.

⁶⁵ M.M. „Suzbijanje šverca u Slavonskom Brodu“, *Glas Slavonije* (Osijek), 12.12.1945., 3; HR-DASB-379, kut. 3. Rješenje Kotarskog narodnog suda Slavonski Brod br. 518/45, od 19.12.1945.; HR-DASB-379, kut. 3. Nalog za plaćanje kazne Kotarskog narodnog suda Slavonski Brod (br. I. Kz. 518/45), od 8.7.1946.

⁶⁶ HR-DASB-379, kut. 3. Žalba Dragutina Švendemana na K.Z.518-1945 Kotarskom narodnom sudu Slavonski Brod; vidi i: HR-DASB-379, kut. 3. Žalba supruge Josipe Schwendemann Prezidiumu Narodne Skupštine F.N.R.J. Beograd, od 10.5.1946.

cjelokupne njegove imovine.⁶⁷ Vrhovni sud NR Hrvatske ublažava mu kaznu prisilnog rada s potvrđivanjem novčane kazne.⁶⁸ Nakon odležanih šest mjeseci u Staroj Gradišci, u 64. godini života zapošljava se u Trgovačkom poduzeću “Granap”, tj. vlastitoj, ali oduzetoj radnji, nastavlja s obrtom uz mizernu plaću.⁶⁹ Naime, rješenjem Gradskog NO od 21. svibnja 1948. Dragutinu Schwendemannu oduzeta je dozvola za trgovačku radnju koju su mu mjesne vlasti izdale 1946.⁷⁰ Po ponovljenoj žalbi NO oblasti Osijek koja ju je svojim rješenjem konačno uvažila, NO grada Slavenskog Broda 4. studenog 1950. novim rješenjem omogućuje mu otvaranje obrta i za isti izdaje dozvolu.⁷¹ 1960. rješenjem Trgovačkog poduzeća „Tehnometal“ Schwendemannu se raskida ugovor o obavljanju obrtničko-zanatskih radova⁷² i on odlazi u mirovinu. Umro je 3. studenog 1969. u 88. godini života.

Muzej Brodskog Posavlja priredio je 2005. izložbu o njemu pod nazivom: „Zavičajnici – malo spominjani, prešućivani i zaboravljeni. Dragutin Schwendemann“. Izložbom je Brođanima prikazan duh jedne brodske građanske obitelji, odbljesak vremena brodskog industrijskog, urbanog i građanskog doba koje je naprasno prekinuto dolaskom komunista na vlast 1945. kroz mučne postupke konfiskacije, nacionalizacije i podruštvenjena

---

⁶⁷ HR-DASB-379, kut. 3. Presuda Okružnog narodnog suda u Slav. Brodu br. Kz 12/46, od 4.4.1946.

⁶⁸ HR-DASB-379, kut. 3. Rješenje Vrhovnog suda N.R. Hrvatske br. K 1755/46, od 24.6.1946.; HR-DASB-379, kut. 3. Karakteristika od Zavoda za prisilni rad Stara Gradiška br. 6558/46, od 23.7.1946.

⁶⁹ Beus Richembergh, Goran. Nijemci, Austrijanci i Hrvati I. : Prilozi za povijest njemačko – austrijske nacionalne manjine u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini., 207.

⁷⁰ HR-DASB-379, kut. 3. Rješenje Gradskog n. o. Slavonski Brod br. Pov.653/1948., od 21.5.1948.

⁷¹ HR-DASB-379, kut. 3. Rješenje Narodnog odbora grada Slavenskog Broda br. 18592/1950, od 14.9.1950.; HR-DASB-379, kut. 3. Rješenje Narodnog odbora grada Slavenskog Broda br. 23.200/50, od 4.11.1950.; HR-DASB-379, kut. 3. Dozvola Narodnog odbora grada Slavenskog Broda br. 23.200/50, od 4.11.1950.

⁷² HR-DASB-379, kut. 3. Rješenje Radničkog savjeta trgov. Poduzeća „Tehnometal“ od 30.1.1960.

privatnog vlasništva. Njegov poznanik i kolega slikar Predrag Goll o njemu je tom prigodom zapisao

...najbolji dio svoga života dao je malom Brodu na Savi, donijevši sobom, kao najljepši dar, povijesno znanje i kozmopolitsku kulturu (...) Živeći u Brodu (kao i mnogi drugi) život u neprestanom sukobu kulturnog idealizma i političkog realizma, izdržao je – plativši visoku cijenu i 'junačkom' i 'nejunačkom' vremenu, ali nije izdao ideale svoje mladosti.⁷³

4. Stribor Schwendemann (Uzelac)

Stribor Schwendemann, politolog, novinar i povjesničar kulture, rođen je u Slavanskom Brodu 25. travnja 1942. kao Stribor Uzelac. Osnovu školu i gimnaziju pohađa u Slavanskom Brodu, a diplomski završava na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu. O uzimanju majčinog djevojačkog prezimena svjedoči:

Cijelog života sam se izjašnjavao kao nacionalno neopredijeljen, tj. do devedesetih godina kada je ta kategorija nacionalnog izjašnjavanja ukinuta. (...) bijesan zbog tog protuustavnog nasilja, ali iz velikog poštovanja prema djedu Karlu Schwendemannu ('Koji mi je omogućio opstati, a ne prilagoditi se. '), izjasnio sam se kao Nijemac, a onda promijenio i prezime, ...⁷⁴

U socijalističkoj Jugoslaviji obnaša niz visokih političkih i diplomatskih dužnosti. Političku karijeru prekida u 42. godini života, vraća se u Slavonski Brod i zapošljava kao novinar (1985.) u „Brodskom listu“. Godine 1988. pokreće almanah „Brodski kalendar“⁷⁵, a 1993. lokalni dvotjednik „Novi Brodski list“. Autor je ideje i pokretač Priloga za kulturu, umjetnost, povijest

---

⁷³ Uzelac Schwendemann, Stribor, Ljubičić-Mitrović, Danijela. Zavičajnici: malo spominjani, prešućivani i zaboravljeni: Dragutin Schwendeman, 25-27.

⁷⁴ Schwendeman Uzelac, Stribor. 39 lakih komada. Slavonski Brod: vlast. Naklada, 2013., str. 47-48.

⁷⁵ Tiskan za godine: 1888., 1989., 1990., 1991. i 1992. sadržajno ispunjen mnoštvom priloga o prošlosti Slavanskog Broda (zavičajnici, industrija, politika, gospodarstvo,...)

i znanost: „Brodski trag“.⁷⁶ Kao novinar, kroničar i publicist aktivno sudjeluje u kulturnom i društvenom životu grada, prati brodsku političku svakodnevnici te se paralelno iskazuje i kao vrstan poznavatelj građanske povijesti i prošlosti Broda. Zahvaljujući njegovom angažmanu revitalizirana je uspomena na Brođanku, prvu hrvatsku primabalerinu Miu Čorak-Slavensku⁷⁷, kao i na njezina prijatelja i kolegu Brođanina, baletnog plesača Zvonimira Podkovca.⁷⁸

Stribor Schwendemann objavio je dvadeset i devet autorskih knjiga o Brodu i Brođanima koje možemo podijeliti s obzirom na temu u nekoliko skupina:

- *Književnost* (Tri tenora, 2008. ; Max, 2014.);
- *Urbana povijest grada, arhitektura, kultura življenja* (Rodna gruda, 1999. ; Glavni gradski trg u Slavonskom Brodu, 2005. ; Povrat u nepovrat, 2005. ; Pisma iz etičke samoće, 2007. ; Ulica Ante Starčevića u Slavonskom Brodu, 2008. ; Dogodilo se jednom u Brodu, 2008. ; Razularena plitkost, 2009. ; Ulica Matije Mesića u Slavonskom Brodu, 2010. ; Šetalište braće Radića i Trg Svetog Trojstva u Slavonskom Brodu, 2011.);
- *Povijest* (Okrenuta klepsidra, 2005. ; Spomen pisanka 2007., 2006. ; Ruža u križu, 2010. ; Stare brodske gostionice, 2018.);

---

⁷⁶ „Brodski Trag“ izlazi od 1997. do 2000. u „Posavskoj Hrvatskoj“, a nakon toga u „Novom Brodskom listu“ od 2000. do prosinca 2001. kao „Prilozi za poznavanje povijesti zavičaja“.

⁷⁷ Hrvatsko-američka balerina, koreografinja i pedagoginja, (Brod na Savi, 20. II. 1916 – Los Angeles, 5. X. 2002). Vidi: Uzelac Schwendemann, Stribor. Mia Čorak Slavenska : mjesta i putovi. Slavonski Brod: Posavska Hrvatska, 2013. ; Čorak-Slavenska, Mia. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 15. 9. 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=13464>. ; Za potrebe Hrvatske pošte napisao je i tekst uz prigodno izdanje poštanske marke s likom poznate Brođanke Mie Čorak Slavenski. (Autorskopравни ugovor broj HP-05/9/1-024551/15/SS od 15. siječnja 2016. „ZNAMENITI HRVATI, Mia Čorak Slavenska“)

⁷⁸ Hrvatski baletni plesač i publicist (Brod na Savi, 2. III. 1926). Vidi: Schwendemann Uzelac, Stribor. Tragovi posred puta (2) ili Doumci gorčine, 128-133. ; Podkovac, Zvonimir. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. Pristupljeno 15. 9. 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=48911>.

- *Brodsko židovska zajednica* (Židovski Brod, 2011. ; Leksikon mrtvih, 2011.);
- *Biografije* (Mia Čorak Slavenska, 2013. ; Posljednji dani i smrt Ivane Brlić Mažuranić, 2014. ; 1973. koja je to bila godina?, 2014.);
- *Mjestopisi* (Volim Brod, 2009. ; Brodsko-posavska županija, 2019.) i
- *Politika, gospodarstvo i kultura – kritika* (Moja borba, 2004. ; Mein Kampf (2), 2011. ; Tragovi posred puta, 2013. ; 39 lakih komada, 2013. ; „Ja nisam odavle“, 2015. ; Veseli idiotizam naše svakodnevnice, 2018. ; Tragovi posred puta (2) ili doumci gorčine, 2019.)

Članke i priloge o urbanizmu, zavičajnicima, politici i brodskim Židovima objavljuje u časopisima od Slavanskog Broda preko Đakova i Vinkovaca do Zagreba. Uredio je i/ili priredio šest knjiga. Član je uredništva časopisa „Autsajderski fragmenti“, suradnik Hrvatskog leksikografskog zavoda. Član je Hrvatskog društva pisaca⁷⁹, Hrvatskog centra međunarodne udruge pisaca P.E.N. i Hrvatskog novinarskog društva.⁸⁰

Stribor Schwendemann je i najveći osobni donator u kulturi Slavanskog Broda od uspostave Hrvatske samostalnosti:

Muzeju Brodskog Posavlja donirao je dio ostavštine obitelji Schwendemann od 2005. do 2020. kroz 13 ugovora o donaciji (obiteljski portreti, karikature brodskih gradonačelnika i druge slike/cртеži, numizmatika, fotografije više slavonskobrodskih obitelji, gravure, ratne dopisnice i fotografije, čestitke, vojnička oprema, priznanja, diplome, spomenice, povelje, različite svjedodžbe, izvještaji, zapisnici, dopisi, knjige,

---

⁷⁹ Stribor Schwendemann: životopis. Hrvatsko društvo pisaca. Pristupljeno 15. 9. 2020. <https://hrvatskodrustvopisaca.hr/hr/clanstvo/clan/stribor-schwendemann>.

⁸⁰ Stipić, Ivan; Grubanović, Mirna; Mataić Agičić, Darija. Leksikon brodskih pisaca, str. 305-306.

časopisi, monogrami, mape i albumi, ex libris, priručnici, medalje, pločice, pečati, zlatarski i draguljarski alat,...) Ukupno šestotinjak jedinica.

Galeriji umjetnina grada Slavenskog Broda donirao je 2004. 109 jedinica knjižne građe s temama iz umjetnosti i povijesti umjetnosti na njemačkom jeziku. U više navrata, kroz šest ugovora o doniranju od 2005. do 2015. godine, donirao je i **Hrvatski državni arhiv u Slavenskom Brodu**. (arhivsko gradivo Obitelji Schwendemann) s ukupno oko 450 jedinica različitih dokumenta. Donirao je i **Gradsku knjižnicu Slavenski Brod** u više navrata od 1998. do 2019. (knjige, časopisi, mape).⁸¹

Manji dio obiteljske ostavštine od Stribora Schwendemanna je otkupljen. Muzej Brodskog Posavlja otkupio je tušem crtanu Autobiografiju Dragutina Schwendemanna koja sadrži zbirku od 132 neuvezana bogato ilustrirana lista⁸² na kojima, među ostalim, filigranski detaljno prikazuje sebe, svoju obitelj, njezine običaje i seljenja. Crteži popraćeni autorskim zapisima vrlo dobro prikazuju i njemačko kolonizatorsko svakodnevlje u Bačkoj na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće. O svojim impresijama i doživljajima svakodnevlja Dragutin je ostavio trag i u bogato ilustriranom Spomenaru koji je pisan na njemačkom jeziku u razdoblju od 1928. do 1950. godine.⁸³ Istim otkupom otkupljena je „Chronika obitelji Svendeman“⁸⁴ s vrlo detaljnim, gotovo svakodnevnim zapisima, u obliku dnevnika od 1930. do kraja života (Do 1945. kronika je pisana gotovo u potpunosti na njemačkom jeziku, sadrži i opise grada i njegova urbaniteta kroz gotovo četiri desetljeća). MBP otkupio

---

⁸¹ Stribor Schwendemann sačuvao je i dao na uvid autorima rada ovjereni popis predane građe od 4. kolovoza 1998. godine, u posjedu Stribora Schwendemanna

⁸² MBP-33266 - autobiografija

⁸³ MBP-33268 – spomenar

⁸⁴ MBP-33267 – Kronika obitelji Schwendemann

je i cijeli niz umjetničkih radova, fotografija, dopisnica, ex librisa, džepnih kalendara i dr.⁸⁵

Navedenim donacijama, kao i otkupom dijela gradiva iz obiteljske ostavštine Obitelji Schwendemann, učinjen je značajan institucionalni iskorak prema mogućnosti izučavanja urbane povijesti grada Slavenskog Broda i spašen ponajveći sačuvani privatni fond koji svjedoči o njegovom građanskom, industrijskom i kulturnom razvoju.

Zaključak

U radu je predstavljen, na osnovi dostupne literature i izvora, Dragutin Schwendemann, njegov izuzetno aktivan i plodonosan društveni, kulturni, športski i dobrotvorni rad i pokroviteljstvo te osobna stradanja njega i njegove obitelji. Opisan je i nekadašnji brodski građanski milje i njegovo sudbonosno propadanje prouzročeno prvenstveno političkim i društvenim promjenama 40-ih i 50-ih godina prošlog stoljeća. Uz to, predstavljeni su biografski podaci njegovog unuka Stribora Schwendemanna, njegova karijera, donatorski rad, a napose njegov veliki publicistički autorski opus koji nam, zaokupljen broskom prošlošću, građanskom poviješću, kulturnim i urbanim zadatostima grada Slavenskog Broda i kritičkim osvrtom na naše suvremeno svakodnevlje, pokazuje revitalizirajući potencijal baštinjenih društvenih i građanskih normi stotinjak godina kasnije. Njihova spontana zajednička briga za opće, u konkretnom slučaju lokalno određeno dobro, uz vlastiti angažman, izgrađenu građansku svijest i bogatu materijalnu i intelektualnu ostavštinu koju su ostavili u nasljeđe, učinila je od obitelji

---

⁸⁵ Ugovor o otkupu br. 824/1-2012 od 21. studenog 2012. (otkupna vrijednost 8.000,00 kuna) u posjedu Stribora Schwendemanna

Schwendemann reprezentativni primjer osobnog doprinosa jedne obitelji u izgradnji urbanog identiteta lokalne, slavonskobrodske zajednice.

Promatrajući osobne sudbine Dragutina i Stribora Schwendemanna, sublimiravši ostavljeno i njegov trag, možemo, na osnovi istraženog i napisanog parafrazirati i uopćiti zapis Stribora o njegovom djedu Dragutinu: Priča o Dragutinu i Striboru Schwendemannu je priča o životima, u biti prevarenim, a ipak dobro potrošenim, koji niti su bili ono što su Schwendemanni htjeli biti, niti su bili ondje gdje su mogli biti. A ipak, znali su nalaziti spokoj i radost, ljepotu i dobrotu u onom što su bili i ondje gdje su bili.

IZVORI:

A. Arhivski fondovi:

HR-DASB – Hrvatski državni arhiv, Državni arhiv Slavonski Brod, fond 379 - Obiteljski fond Schwendemann, kut. 3.

MBP-33266 – Muzej Brodskog Posavlja - autobiografija D. Schwendemann

MBP-33267 – Muzej Brodskog Posavlja - Kronika obitelji Schwendemann

MBP-33268 – Muzej Brodskog Posavlja - spomenar D. Schwendemann

MBP KPZ-1211 „Knjiga zapisnika sjednica Gradskog zastupstva“ u Brodu, 1910. – 1915.

Privatni arhiv – Stribor Schwendemann, osobni fond, stručno nesređeno

B. Objavljeni izvori:

Godišnji izvještaji : Stručno produžna mješovita (šegrtska) škola grada Slav. Broda u Slav. Brodu (za školsku godinu 1935/36., 1938/39., 1939/40., 1941/42. i 1942/43.)

C. Tisak:

Brodsko Tribuna, Slavonski Brod, 1930.

Brodski Trag, Slavonski Brod, 2007.

Glas Slavonije, Osijek, 1945.

Istina, Slavonski Brod, 1937.

Jutarnji list, Zagreb, 1939.

Posavska Hrvatska, Slavonski Brod, 1910., 1939., 1941.

D. Mrežni izvori:

Čorak-Slavenska, Mia. Dostupno na:

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=13464> Pristupljeno 15. rujna 2020.

Podkovac, Zvonimir. Dostupno na:

<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=48911> Pristupljeno 15. rujna 2020.

Schwendemann, Stribor. Dostupno na:

<https://hrvatskodrustvopisaca.hr/hr/clanstvo/clan/stribor-schwendemann>

[Pristupljeno 15. rujna 2020.](https://hrvatskodrustvopisaca.hr/hr/clanstvo/clan/stribor-schwendemann) Pristupljeno 15. rujna 2020.

Ljubičić-Mitrović, Danijela. "Projekt "Zavičajnici - portreti malo spominjanih, prešućivanih i zaboravljenih." *Informatica museologica* 36, br. 1-2 (2005): 134-135. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/140297> Pristupljeno 15. rujna 2020.

LITERATURA:

Beus Richembergh, Goran. Nijemci, Austrijanci i Hrvati I. : Prilozi za povijest njemačko – austrijske nacionalne manjine u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini. Zagreb, Sarajevo: Synopsis, 2010. str. 207.-208.

Čorak, Željka. „Trg ukriženih sudbina: Stribor Uzelac Schwendemann: Slavonskobrodski glavni gradski trg – jučer i danas.“ *Vijenac*, 13 (2005): 307-307

Čorak, Željka. „Knjiga spomenik: Stribor Uzelac Schwendemann: 'Glavni gradski trg u Slavanskom Brodu.'“ *Brodski trag*, 2, 1(2006): 9

Dimitrović, Deziderij. Pregled likovnog amaterizma Broda, I. i II. dio. Slavonski Brod: Književno likovno društvo "Berislavić", 1996., 2012.

Dimitrović, Deziderij. „Hrvatsko kulturno društvo 'Berislavić'.“ *Brodski Trag*, 4-5., 2(2007): 8

Dimitrović, Deziderij. „RKUD 'Jedinstvo'.“ *Brodski Trag*, 4-5., 2(2007): 8

„Društvene vesti.“ *Prilozi za upoznavanje Broda i okolice*, 1, 1(1943): 91

Geiger, Vladimir. Logor Krndija: 1945.-1946. Zagreb: Hrvatski institut za povijest; Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, 2008.

Geiger, Vladimir. "Žrtvoslov Nijemaca Slavanskog Broda i Brodskog Posavlja. Drugi svjetski rat i poraće." *Scrinia Slavonica*, 8, 8(2008): 440-461

Jelić, Ivan. „Stribor Uzelac-Schwendemann: Glavni gradski trg u Slavanskom Brodu.“ *Scrinia Slavonica* 6, 6(2006): 814-817

Mačka u hrvatskoj likovnoj umjetnosti : Galerije Prica, Samobor, 18.10.-24.11.2019., katalog izložbe. Samobor : Galerija Prica, 2019.

Rimay Benčić, Tea. „Prilozi za prepoznavanje tradicije feljtona i bespoštedne ljubavi prema Hrvatskoj provinciji: Stribor Uzelac Schwendemann: 'Rodna gruda'.“ *Brodski trag*, 7, 1(2006): 13

Novak, Božidar. „Knjiga koju treba imati stalno na stolu: Stribor Uzelac Schwendemann: 'Okrenuta klepsidra'.“ *Brodski trag*, 7, 1(2006): 15

Stipić, Ivan; Grubanović, Mirna; Mataić Agičić, Darija. Leksikon brodskih pisaca. Slavonski Brod: Gradska knjižnica Slavonski Brod ; Zagreb: Društvo hrvatskih književnika, 2016.

Ščrbašić, Josip. Mjestopisi brodskog Posavlja. Slavonski Brod : Brodska riječ, 2008.

Uzelac Schwendemann, Stribor, Ljubičić-Mitrović, Danijela. Zavičajnici: malo spominjani, prešućivani i zaboravljeni: Dragutin Schwendemann, katalog izložbe. Slavonski Brod: Muzej Brodskog Posavlja, 2005.

Uzelac Schwendemann, Stribor. „Dragutin Schwendemann umjetnik u zlatarskom obrtu i obrtnik u slikarskoj umjetnosti: Hommage uz 125. godišnjicu rođenja.“ *Brodski Trag*, 4-5, 2(2007): 1, 9-12

Uzelac Schwendemann, Stribor. Glavni gradski trg u Slavonskom Brodu. Zagreb : Impress ; Slavonski Brod : Publicum : Gradsko poglavarstvo, 2005.

Uzelac Schwendemann, Stribor. Tragovi posred puta (2) ili doumci gorčine. Slavonski Brod : vlast. nakl., 2019.

Sažetak

Brodska obitelj Schwendemann odigrala je važnu ulogu u urbanom razvoju Broda na Savi/Slavenskog Broda. Autori će u radu prikazati gospodarski, športski i kulturni rezultat rada dva njezina najistaknutija predstavnika, Karla (Dragutina) Schwendemanna i Stribora Schwendemanna (Uzelca). Sintezom dostupnih podataka prikazat će se i dio brodske društvene i političke stvarnosti posljednjih 100-tinjak godina te utjecaj koji je na njezin današnji urbanitet imala obitelj Schwendemann.

Karlo (Dragutin) Schwendemann bio je zlatar, graver i draguljar, slikar amater, dobrotvor i mecena, iznimno aktivan u društvenom, kulturnom i

športskom životu Slavenskoga Broda te inicijator osnivanja i agilni član brojnih klubova i društava. Jedan je od inicijatora osnivanja Gradskog muzeja kojemu je davao potporu i donirao u njegove zbirke.

Stribor Schwendemann je u Zagrebu i Beogradu radio kao politički savjetnik, tajnik Ustavne komisije Sabora SRH i diplomat. Bio je predsjednik Politološkog društva Hrvatske i Centra za kulturu mira, pokretač dvotjednika „Novi Brodski list“ i Mjesečnika za promišljanja o kulturi življenja „Brodski trag“. Objavio je 29 autorskih knjiga tematski vezanih uz slavenskobrodsku građansku i urbanu povijest, povijest brodske židovske zajednice i kulturu življenja. Bio član redakcije časopisa „Autsajderski fragmenti“ i suradnik časopisa „Književna republika“. Suradnik Hrvatskog leksikografskog zavoda, član je Hrvatskog PEN centra itd.

Rad bi trebao pokazati kako je materijalna i intelektualna ostavština dva najreprezentativnija člana obitelji Schwendemann Karla i Stribora od velike vrijednosti za očuvanje i izgradnju urbanog identiteta grada Slavenskog Broda.

Abstract

The Schwendemann family from Brod played an important role in the urban development of Brod na Savi / Slavonski Brod. The authors will present the economic, sports and cultural results of the work of its two most prominent representatives, Karlo (Dragutin) Schwendemann and Stribor Schwendemann (Uzelac). The synthesis of available data will also show a part of the social and political reality of the last 100 years or so, and the influence that the Schwendemann family had on its present day urbanity in Brod (Slavonski Brod).

Karlo (Dragutin) Schwendemann was a goldsmith, engraver and jeweler, amateur painter, philanthropist and patron, extremely active in the social, cultural and sports life of Slavonski Brod and the initiator and agile member of many clubs and societies. He is one of the initiators of the founding of the City Museum, to which he gave support and donated to its collections.

Stribor Schwendemann worked in Zagreb and Belgrade as a political advisor, secretary of the Constitutional Commission of the SRH Parliament and a diplomat. He was the president of the Croatian Political Science Association and the Center for the Culture of Peace, the initiator of the biweekly "Novi Brodski list" and the Monthly for reflections on the culture of living "Brodski trag". He has published 29 author's books thematically related to civic and urban history of Slavonski Brod, the history of the Jewish community in Slavonski Brod and the culture of living. He was a member of the editorial board of the magazine "Autsajderski fragmenti" and an associate of the magazine "Književna republika ". He is an associate of the Croatian Lexicographic Institute, a member of the Croatian PEN Center, etc.

The study should show that material and intellectual legacy of the two most representative members of the Schwendemann family, Karlo and Stribor, are great value for the preservation and construction of the urban identity of the city Slavonski Brod.